

شاخصه های پرهیز از تجمل گرایی در خانواده متعالی از منظر قرآن و روایات

مریم علیجانی^۱

محبوبه میر حسینی^۲

چکیده

در آموزه های دینی، خانواده سنگ بنای جامعه است که با صورت بندی متفاوت فرد را به جامعه، و نسل ها را به یکدیگر مرتبط می سازد؛ لذا فروپاشی آن آسیب های جبران ناپذیری بر پیکره ی جامعه وارد می کند. یکی از این آسیب ها، گرایش به زندگی تجملاتی است که از به هم تنیدگی و پیوند عوامل متعددی به وجود می آید و می توان از آن به عنوان شیوه زندگی گروه های اجتماعی مختلف جامعه تعبیر کرد. این پژوهش قصد دارد مهم ترین شاخصه های پرهیز از تجمل گرایی در خانواده متعالی را به روش کتابخانه ای به صورت توصیفی تحلیلی در ساختار نظام قرآنی و روایات معصومین بررسی نماید. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ما می توانیم به کمک شاخصه های شناختی مانند خداآوری ... و شاخصه های رفتاری مانند اعتدال و میانه روی ... و شاخصه های مهارتی مانند تربیت دینی ...، پرهیز از تجمل گرایی را در خانواده متعالی نهادینه نماییم.

واژگان کلیدی: شاخصه، خانواده متعالی، تجمل گرایی، قرآن، روایات.

^۱ - استاد مدرسه علمیه الزهراء دانش آموخته سطح سه تفسیر و علوم قرآنی مدرسه علمیه تخصصی الزهراء (س)، sharhesadr87@yahoo.com

^۲ - دانش آموخته سطح دو مدرسه علمیه تخصصی الزهراء (س)

در اسلام، خانواده نهادی مقدس است و از آن جهت که موجب رشد، تعالی و تکامل ابعاد مختلف انسان می‌گردد، می‌تواند ضامن ثبات و سلامت جامعه باشد. در عصر حاضر، با پیشرفت‌های صنعتی جوامع و دگرگونی‌ها؛ دستیابی به سلامت جامعه، بدون دانستن شاخصه‌های یک خانواده مطلوب و متعالی، غیرممکن خواهد بود. خانواده عبارت است از گروه متشکل از افراد که هسته اولیه آن را ازدواج مشروع زن و مرد تشکیل می‌دهد و بر این اساس اعضای آن دارای روابط قانونی، اخلاقی و عاطفی می‌شوند. چنانچه خواستار تغییر در یک جامعه باشیم باید از اصلی‌ترین هسته آن یعنی خانواده آغاز کنیم؛ از این رو ضروری است تا قسمت عمده سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های دولت‌ها در جهت بهبود شرایط خانواده‌ها و استحکام بنیان آن باشد. در این راستا نظریات گوناگونی از سوی صاحب نظران ارائه شده که افتراقات و اشتراکاتی در آن دیده می‌شود، ولی ناهمسانی نیز در آن مشاهده می‌گردد؛ زیرا هیچ یک از نظریه پردازان عرصه خانواده، شناختی کامل از تمام ابعاد وجودی انسان و نیازهای روانی او ندارند. از همین رو باید به دنبال خوانش نظریه‌ای باشیم که هیچ گونه اشکال و کمبودی در آن وجود نداشته باشد.

با رهیافت متن محورانه به متون اسلامی یکی از خوانش‌هایی که باید آن را در زندگی مد نظر قرار داد و نسبت به آن تقوی و پرهیزگاری داشت، پرهیز از اسراف و مصرف‌گرایی بی‌رویه است که منجر به تجمل‌گرایی می‌شود؛ زیرا یکی از مشکلاتی که خانواده امروز را تهدید می‌کند و مانع تربیت و رشد صحیح اعضای آن است، تمایل به تجمل‌گرایی می‌باشد. می‌توان از تجمل‌گرایی به عنوان شیوه زندگی طبقات و گروه‌های اجتماعی مختلف جامعه تعبیر کرد که افراد جامعه با پیروی از الگوهای رفتاری، باورها، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی یا انتخاب نمادهای فرهنگی و منزلتی خاص، تعلقات خود را نسبت به آن آشکار می‌کنند. تجمل‌گرایی شامل همه اقشار جامعه می‌گردد. گروه‌های اجتماعی پایین از سبد غذایی یا بهداشتی خود می‌کاهند، تا بتوانند خریدها و رفتارهای تجمل‌گرایانه انجام دهند، اما اوج تجمل‌گرایی را در اقشار بالا و پردرآمد جامعه می‌توان دید؛ مصرف پوشش‌های فخر فروشانه و برپایی جشن‌ها و مجالس بسیار پرهزینه و ... از مصادیق واضح تجمل‌گرایی است. تجمل‌گرایی به طور قطع یک بیماری اجتماعی است که از یک سو معنویت را در افراد می‌خشکاند و از سوی دیگر، می‌تواند به یک معضل برای جامعه تبدیل شود، خصوصاً زمانی که به عنوان یک فرهنگ معقول و یک هنجار اجتماعی مورد پذیرش قرار گیرد و پایه‌های زندگی بسیاری از خانواده‌ها را در جامعه بلرزاند و یا باعث بی‌رغبتی جوانان به ازدواج گردد. در صورت نهادینه شدن پرهیز از تجمل‌گرایی در زندگی فردی و اجتماعی آحاد جامعه، مصونیت از آسیب‌ها و پیامدهای تجمل‌گرایی ایجاد می‌شود که در پیشبرد اهداف جامعه اسلامی بسیار موثر بوده و نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ و بقای زندگی خانوادگی خواهد داشت.

در باب تجمل‌گرایی، مطالب متنوعی در کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها و ... نوشته شده است که به شرح ذیل می‌باشد:

۱. ستوده (۱۳۹۶) در کتاب خود با عنوان «پیامدهای فردی واجتماعی تجمل گرایی» بر این باور است که تجمل گرایی نه تنها از بعد فردی بلکه از بعد اجتماعی نیز زندگی انسان‌ها را تحت الشعاع قرار می‌دهد. تلاش محقق بر این بوده است که موضوعات کاربردی و نوپدید را در عرصه قرآنی، واکاوی و بازخوانی کند و حاصل پژوهش خود را به منظور عطف توجه به قرآن برای درمان درد ها تقدیم ره پویان قرآن نماید.

۲. صادقی (۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان: «تجمل گرایی و رفاه طلبی در زندگی اسلامی ایرانی» به موضوع تجمل گرایی در زندگی اسلام پرداخته است. هدف محقق در این تحقیق شناسایی تجمل گرایی و رفاه طلبی در زندگی بوده است. نتایج تحقیق در این پژوهش نشان داد که سبک زندگی اکثر ایرانیان نادرست و ناقص می باشد و باید در پی زمینه سازی و تلاش برای تحقق و مبنا سازی سبک زندگی مسلمانانه یا مومنانه باشیم.

بررسی پیشینه موضوع یاد شده، حاکی از آن است که تحقیقات متعددی در این زمینه صورت گرفته است که زحمات نویسندگان قابل تقدیر می‌باشد؛ ولی از آن جایی که نهادهای پرهیز از تجمل گرایی در اسلام شاخصه های مختلفی دارد، نوشتار حاضر سعی دارد تا حد ممکن به این مهم در رهیافت قرآن و روایات بپردازد و در بافتار تکونی متون دینی بازخوانی و تحلیل نظریات را بازخوانش و آشکار نماید. برای رسیدن به پاسخ اینکه متون دینی چه شاخصه‌هایی را برای پرهیز از تجمل گرایی خانواده متعالی صورت بندی نموده و چگونه به بازخوانش آن پرداخته اند، این مقاله را در چهار بخش تنظیم نموده ایم، در بخش اول «مفهوم شناسی» واژگان پرکاربرد، سپس شاخصه‌های شناختی خانواده متعالی و در دو بخش پایانی شاخصه های رفتاری و مهارتی خانواده متعالی را در پرهیز از تجمل گرایی بررسی می‌شود.

۲. مفهوم شناسی

بنابر اقتضای این جستار به پردازش مفهوم شناسی بنیادی واژگان پرکاربرد و بازخوانش آن می‌پردازیم:

۲-۱. مفهوم شناسی «خانواده»

خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند، فامیل می باشد (دهخدا، ۱۳۹۰، ج ۱، ص ۱۸۷۰). این واژه در زبان عربی معادل «اسره» و به معنای مکان و محل محفوظ و امن است. همانند حصار یا سپری که افراد به واسطه آن خود را از خطرات مصون می دارند (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۴، ص ۱۹).

تعریف خانواده در طول زمان با دگرگونی معنایی همراه بوده است. در این بستر تاریخی هر یک از صاحب نظران با رویکردی خاص به موضوع خانواده نگریسته و به دگردیسی و بازآفرینی آن پرداختند و حتی برخی ازدواج سفید را در زمره خانواده قرار می‌دهند. برخی معتقدند خانواده شامل گروهی از افراد است که از راه خون، زناشویی و یا فرزندپروری با یکدیگر ارتباط می‌یابند و طی یک دوره‌ی زمانی نامشخص، با هم زندگی می‌کنند (کوئن، ۱۳۷۸، ص ۱۲۷). برخی نیز بر این باورند که خانواده به مجموعه افراد واجب النفقه‌ای می‌گویند که در مکان واحد با یکدیگر زندگی می‌کنند (عیسی زاده، ۱۳۹۰، ج ۱، ص ۲۷). از دیدگاهی دیگر،

خانواده یعنی زندگی مشترک زن و مرد که با پیمان شرعی آغاز می‌شود و با ولادت فرزندان گسترش می‌یابد (پسندیده، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۳۲).

نگاه اجمالی به کاربرست انگاره خانواده با توجه به تحولات آن در لغت و اصطلاح می‌توان گفت خانواده به مجموعه ای از افراد نسبی یا سببی اطلاق می‌گردد که با هدف و منافع مشترکی زیر یک سقف زندگی می‌کنند.

۲-۲. مفهوم شناسی «شاخص»

شاخص در لغت به معنی برجسته و ممتاز، الگو و سرمشق (انوری، ۱۳۸۱، ج ۵، ص ۴۳۷۹؛ عمید، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۱۲۷۳) و در اصطلاح به معنی ویژگی و صفت است. در این جستار به معنای ویژگی است که برای خانواده متعالی بیان می‌شود.

۲-۳. مفهوم شناسی «خانواده متعالی»

متعالی به معنای دارای برتری، والا، رفیع (انوری، ۱۳۸۱، ج ۷، ص ۶۶۴۲؛ عمید، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۱۷۵۶). خانواده متعالی در اصطلاح آن خانواده ای است که خود را با معیارها و شاخصه هایی که خداوند حکیم بیان فرموده است، همسان نماید.

۲-۴. مفهوم شناسی «تجملگرایی»

تجمل گرایی از دو واژه "تجمل" و "گرایی" تشکیل شده است. تجمل در زبان فارسی به معنای جمال و شکوه، زینت کردن، آراستگی باشد (دهخدا، ۱۳۹۰، ج ۵، ص ۱۵۴۷) و رفاه (نفیسی، ۱۳۴۳، ج ۲، ص ۸۰۹) و در زبان عربی، به معنای نیکویی، زیبایی (فراهیدی، ۱۴۱۰، ج ۶، ص ۱۴۲) و زینت کردن (فیروز آبادی، ۱۴۱۵، ج ۳، ص ۴۸۱) خوانش شده است؛ بنابراین وجه اشتراک معنای تعریف تجمل زینت کردن و زیبایی است. واژه گرایی نیز پسوند فارسی است که به معنای خواهش، قصد و رغبت و میل پیدا کردن است (عمید، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۸۶۷).

گاهی در آیات و روایات از تجمل به تزیین تعبیر می‌شود و تفاوت ظریف آن با تجمل این است که تجمل امری ذاتی و تزیین، امری عارضی و به واسطه چیز دیگری است که خود زیباست و با استفاده از آن، زیبایی برای انسان نیز حاصل می‌شود. (مصباح، ۱۳۸۸، ج ۲، ص ۲۴۸). بنابراین مفهوم جمال با مفهوم حسن برابر است که مشتمل بر کمال و زیبایی است. برخی از مهم ترین مصادیق تجمل ممدوح در آیات و روایات را می‌توان با عناوین نظافت و پاکیزگی (حر عاملی، ۱۴۱۴، ج ۳، ص ۳۴۱)، آراستگی هنگام ملاقات با مردم و دوستان (طبرسی، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۱۸۲-۱۸۳)، پوشیدن بهترین لباس هنگام نماز (حر عاملی، ۱۴۰۹، ج ۴، ص ۴۵۵) نام برد و برخی از مصادیق مذموم را می‌توان با عناوین شیفته تجمل و زینت های دنیوی بودن (هود/۱)، غفلت از خدا و یاد زرق و برق دنیا افتادن (احزاب/۲۸) ذکر کرد.

در متون اسلامی به خصوص قرآن کریم هرگونه حرام شمردن زینت و تجمل در وهله نخست مردود شمرده شده است. و به خودآرایی سفارش شده است ولی برای جلوگیری از افراط انسان در گرایش به خودآرایی و تجمل، محدوده تعیین می کند. و هرگونه تجمل پرستی و دل بستگی زیادی به دنیا را نهی می نماید و آن را ناپسند می شمارد. (عارفی جو، بی تا، ص ۴۴) خداوند در قرآن کریم می فرماید: «وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ؛ و مسرفان اهل دوزخند» (غافر/۴۳) در جای دیگر از قرآن کریم خداوند اسراف را برنامه ای فرعون می داند و می فرماید: «وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ؛ همانا فرعون برتری جویی در زمین داشت و او از اسرافکاران بود» (یونس/۸۳).

با توجه به این تعبیر می توان گفت، تجمل گرایی به معنای میل به تجملات و زینت کردن است. آنچه در تعریف تجمل گرایی مورد تاکید است، علاقه ای افراطی به زینت است و گر نه استفاده در حد نیاز و متعارف مورد پسند می باشد.

۳. پیامدهای تجمل گرایی

یکی از مسائل مهمی که جامعه اسلامی ما را تهدید می کند، تجمل گرایی و رفاه زدگی و گرایش افراطی به ظواهر دنیوی است. از نظر اسلام، دل باختگی نسبت به امور دنیا و زرق و برق آن که در قالب تجمل گرایی ظاهر می شود، محکوم است؛ زیرا مولفه های متعددی را به عنوان پیامدهای تجمل گرایی به وجود می آورد که مهم ترین آن به شرح ذیل می باشد:

۳-۱. ترویج عقاید باطل

بر طبق آیات قرآن، یکی از آثار سوء تجمل گرایی، ترویج عقاید باطل است. به عنوان نمونه، خداوند متعال می فرماید: «وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ؛ و این گونه در هیچ شهر و دیاری پیش از تو پیامبر اندازکننده ای نفرستادیم مگر اینکه ثروتمندان مست و مغرور آن گفتند: ما پدران خود را بر آئینی یافتیم و به آثار آنان اقتدا می کنیم» (زخرف/۲۳). اخذ بینش بر آمده از تقلید به جای بینش بر آمده از تحقیق، ویژگی این جماعت است. آن ها عقاید خرافی نیاکان خود را بر معارف حقه ترجیح داده و آن را نیز ترویج می کنند (مکارم شیرازی و دیگران، ۱۳۷۱، ج ۲، ص ۳۸-۳۹).

۳-۲. فراهم آمدن زمینه های وابستگی به بیگانه

یکی دیگر از پیامدهای ناخوشایند تجمل گرایی، ایجاد زمینه های وابستگی جامعه به بیگانگان است که به از بین رفتن شرافت و عزت نفس انسان ها منجر می شود. تجمل گرا به وقت تلاش برای فراهم آوردن وسایل و امکانات تجملی، به سبب محدودیت هایی که در شناخت، تهیه و تولید انواع وسایل و امکانات دارد، به ناچار باید در تهیه هر نوع از این وسایل، دست تمنی و نیاز به سوی دیگران دراز کند. هرچند ارتباط داشتن فرد با دیگران در حد برآورده شدن نیازهای طبیعی و ضروری انسان، امری عادی و اجتناب ناپذیر است، ولی اگر

از کودکی به دنبال تربیت دینی آنان باشد و به آنان بیاموزد که تجمل گرایی مورد پسند خداوند متعال نمی باشد و تجمل گرایی امری نکوهیده می باشد که همراستا با فرمان پذیری از خداوند نیست.

خداوند متعال به مؤمنین توصیه می نماید که در مواجهه با سختی های دنیا و مواهب آن، همانند بازیچه و وسیله ای برای کسب مقام آخروی استفاده نمایند؛ زیرا کسانی که فقط به دنبال کسب مقام و مال دنیوی باشند، در جهان عقبی بهره ای از آن نخواهند داشت (سلطان علی شاه، ۱۴۰۸ق، ج ۳، ص ۲۱۱؛ ثعالبی، ۱۴۱۸ق، ج ۴، ص ۳۰۳؛ اشکوی، ۱۳۷۳ش، ج ۳، ص ۵۳۳). در آیه ی ۲۱۲ سوره ی بقره خداوند به مذمت دنیا طلبانی که فقط به دنیا و زینت های آن توجه دارند، پرداخته و مؤمنین را از این نوع نگاه و فعالیت برحذر داشته است (ابوحیان، ۱۴۲۰ق، ج ۳، ص ۳۵۲؛ جرجانی، ۱۳۷۸ق، ج ۱، ص ۲۶۲). همچنین خداوند در آیه ۲۰ سوره حدید با اشاره به بعد فردی، ازدیاد سرمایه، نسل و فخر فروشی به واسطه ی آن ها را همانند گیاهانی می داند که به سرعت رشد نموده و باعث تعجب می گردد، ولی با اولین سرما یا گرما زرد شده و از بین می روند و اینگونه است که تکاثر سرمایه و تفاخر به آن را باعث عذاب شدید می داند (قرطبی، ۱۳۶۴، ج ۱۷، ص ۲۵۵؛ بیضاوی، ۱۴۱۸، ج ۵، ص ۱۸۹). اسلام با سعی و تلاش برای زندگی بهتر مخالف نیست، بلکه به آن توصیه نیز نموده «وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا، قصص/۷۷»، اما این تلاش ها را به دو دسته ی دنیا طلبانه و آخرت گرایانه تقسیم می نماید که دسته ی اول را مورد نکوهش و دسته ی دوم را مورد تأیید قرار می دهد (شوری/۲۰). در کلام امیرالمؤمنین علی (ع) که به تشریح تلاش جهت کسب منافع دنیوی اشاره شده است، به پنج موضوع سلامتی، به دست آوردن و حفظ توانمندی ها، استفاده از جوانی، ایجاد و تداوم نشاط و تبعیت از علاقمندی ها مورد سفارش قرار گرفته است (صدوق، ۱۴۰۳، ص ۳۲۵). می توان گفت علت اینکه خداوند در زمینه ی زیاده روی در جمع آوری اموال و فخر فروشی به دیگر مسلمانان هشدار می دهد، بخاطر این است که این کار علاوه بر تأثیر منفی در روح و روان دیگر مؤمنین، باعث ایجاد تجمل گرایی شده و بالتبع در تربیت دینی این مورد جایگاهی ندارد و به واسطه تجمل گرایی جایگاه اصلی جامعه به زبونی و دنائت کشیده و دچار ذلت خواهد شد.

۲-۳-۴. اصلاح الگوی مصرف

خانواده متعالی خانواده ای است که بتواند الگوی مصرف خود را اصلاح و آن را همسان با آموزه های دینی نماید. در این زمینه خداوند در آیات زیادی در مورد اسراف نکردن سخن گفته است. اسراف از «سَرْف» به معنای تجاوز کردن و گذشتن از حد در هر کاری می باشد. کاربرد این واژه در مورد اتفاق بیشتر مشهور است. گاهی اسراف به اعتبار مقدار و کمیت و گاهی به اعتبار کیفیت می باشد (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۴۰۷). واژه اسراف ۲۱ بار در قرآن کریم به کار رفته و به عنوان یکی از صفات های زشت و مذموم بیان شده است که در هر مورد، مفهومی ویژه دارد و در غالب موارد، مقصود از اسراف، جنبه های اخلاقی، عقیدتی و تجاوز از حدود الهی است. همچنین آیه ی «لَا يَحِبُّ الْمُسْرِفِينَ؛ اعراف/۳۱»، بیانگر قبیح بودن این عمل نزد خداوند می باشد (امین، ۱۳۶۱، ج ۵، ص ۱۹۷). مقام معظم رهبری نیز در بیانیه گام دوم یکی از مشکلات اقتصادی کشور را وجود هزینه های زائد و مصرفانه می داند. ایشان معتقد است جامعه اسلامی نمی پذیرد که جامعه ای صرفاً

مصرف‌کننده باشد. مصرف‌گرایی عبارت است از اصالت دادن به مصرف و هدف قرار دادن رفاه و دارایی‌های مادی. مصرف‌زدگی به تجمل‌گرایی دامن می‌زند و باعث زرق و برق‌های کاذب در زندگی انسان می‌شود. بسیاری از خانواده‌ها تحت تاثیر تبلیغات کاذب خود را گرفتار تجمل‌گرایی‌های افراطی کرده‌اند و به خرید کالاهایی می‌پردازند که چندان به آن‌ها نیازی ندارند. چشم و هم‌چشمی یکی از عوامل اصلی مصرف‌گرایی می‌باشد. در عصر کنونی یک نوع مسابقه تجمل‌گرایی یا همان چشم و هم‌چشمی در میان مردم برقرار شده است و به‌طور مرتب در حال تشدید است؛ تهیه خلاف شأن خانه یا لوازم زندگی، تهیه جهیزیه تشریفاتی، برگزاری مراسم‌های عقد و عروسی و نیز ختم و عزا به‌صورت تجملی، برنامه‌های تشریفاتی جشن تولد فرزند یا بازگشت از سفرهای زیارتی و تعیین مهریه‌های گزاف و سنگین، از مصادیق چشم و هم‌چشمی و تجمل‌گرایی است. فرو رفتن در مشتهیات نفس از راه حرام که «اتراف» نام دارد و هدر دادن نعم الهی که به آن «تبذیر» می‌گویند، هر دو گناه است و نیاز به توبه دارد (انصاریان، ۱۳۸۶، ج ۸، ص ۸۰)؛ زیرا چشم و هم‌چشمی حالتی است که، جز ایجاد غصه و غم و حرص و طمع و حسد، منیت و ناخشنودی از حضرت محبوب چیزی برای انسان به ارمغان نمی‌آورد (مظاهری، ۱۳۹۰، ص ۲۲۷). در نتیجه می‌توان گفت اصلاح الگوی مصرف یکی از عوامل بسیار مهم برای نهادینه کردن پرهیز از تجمل‌گرایی می‌باشد.

۵. نتیجه‌گیری

این مقاله با هدف شناسایی شاخصه‌های پرهیز از تجمل‌گرایی در خانواده متعالی از منظر قرآن و عترت تنظیم و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که شاخصه‌های پرهیز از تجمل‌گرایی در خانواده متعالی از منظر قرآن و عترت چه می‌باشد؟ تمایل به زندگی تجملاتی می‌تواند ابعاد مختلفی از جمله شناخت، احساس و رفتار نسبت به زندگی تجملاتی را شامل شود. برای حل این مشکل تمام نهاد‌های جامعه باید به نوبه‌ی خود سعی در نهادینه نمودن پرهیز از تجمل‌گرایی نمایند. نهادینه شدن فرایند منظمی از هنجارها، پایگاه‌ها و نقش‌های به هم پیوسته است که جامعه آن را پذیرا شده است و از طریق نهادینه شدن، رفتارهای خود انگیخته و پیش‌بینی ناپذیر، جای خود را به رفتار نظام یافته و پیش‌بینی پذیر می‌دهد.

در صورت نهادینه شدن پرهیز از تجمل‌گرایی در زندگی فردی و اجتماعی آحاد جامعه، مصونیت از آسیب‌ها و پیامدهای تجمل‌گرایی ایجاد می‌شود که در پیشبرد اهداف جامعه اسلامی بسیار موثر بوده و نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ و بقای زندگی خانوادگی خواهد داشت. نتایج تحقیق حاکی از آن است که:

برای نهادینه کردن پرهیز از تجمل‌گرایی متون دینی عوامل زیادی را راهگشای خانواده متعالی عنوان نمودند ولی در این پژوهش فقط به مهم‌ترین آن‌ها می‌پردازیم. در شاخصه شناختی باید خداباوری و معادباوری را در خانواده متعالی نهادینه کرد و در بعد رفتاری باید قناعت، اعتدال و میانه‌روی را سرلوحه خود قرار دهیم و در بعد مهارتی باید خانواده متعالی تربیت دینی و اصلاح الگوی مصرف را بسان مولفه مهم در زندگی خود قرار دهد تا بتواند گامی مهم در جهت نهادینه کردن پرهیز از تجمل‌گرایی بردارد

منابع

- قرآن کریم، ترجمه: آدینه وند لرستانی، محمدرضا
- نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی
- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، چاپ سوم، بیروت: دار الصادر، ۱۴۱۴ ق.
- ابن قیم جوزیه، محمد بن ابی بکر، الروح، دار الفكر العربی، بیروت / لبنان ۱۹۹۶ م
- ابو حیان، محمد بن یوسف، البحر المحيط فی التفسیر، چاپ اول، بیروت: دار الفكر، ۱۴۲۰ ق.
- اردشیری، لردجانی؛ امید فلاحی معاد و آثار اعتقاد به آن؛ چاپ اول، قم: زائر، ۱۳۹۰
- اسحاقی، حسین، باید ها و نبایدهای مصرف. قم: دفتر عقل، ۱۳۸۸ ش.
- مصرف مدبرانه در اسلام، قم، انتشارات بوستان کتاب، ۱۳۸۹ ش.
- اشکوری، محمد بن علی، تفسیر شریف لاهیجی، چ اول، تهران: دفتر نشر داد، ۱۳۷۳ ش.
- امین، نصرت بیگم، مخزن العرفان در علوم قرآن، چاپ اول، تهران: نهضت زنان مسلمان، ۱۳۶۱ ش.
- انصاریان، حسین، عرفان اسلامی، دار العرفان: قم، ۱۳۸۶ ش.
- انوری، حسن؛ فرهنگ بزرگ سخن؛ چاپ اول، تهران، انتشارات سخن، ۱۳۸۱ ش.
- بیضاوی، عبدالله بن عمر، أنوار التنزیل و أسرار التأویل (تفسیر البیضاوی)، چاپ اول، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۱۸ ق.
- پسندیده، عباس، رضایت از زندگی، قم: دارالحديث، ۱۳۸۹ ش.
- تستری، ابومحمد سهل بن عبدالله، تفسیر التسری، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۳ ق.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، شرح: سید جمال الدین محدث، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۰ ش.
- ثعالبی، عبدالرحمن بن محمد، تفسیر الثعالبی المسمی بالجواهر الحسان فی تفسیر القرآن، چ اول، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۱۸ ق.
- جرجانی، حسین بن حسن، جلاء الأذهان و جلاء الأحزان (تفسیر گازر)، چاپ اول، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۷ ق.
- جوادی آملی، عبدالله؛ تفسیر تسنیم؛ چاپ دوم، قم: مرکز چاپ و انتشارات اسراء، ۱۴۰۰

حر عاملی، محمد بن حسن، هدایه الامه الى احکام الاثمه (ع). مشهد: آستانه الرضویه المقدسه، مجمع البحرين الاسلامیه. ۱۴۱۴ ق

..... وسائل الشیعه، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم، ۱۴۰۹ ق

خوانین زاده، محمد حسین؛ شریفی، عنایت الله؛ فاضل نیا، محمد؛ «جایگاه و آثار باور به خدا در سبک زندگی خانوادگی از منظر قرآن و روایات»؛ شماره بیست و پنجم، ۱۳۹۵

دستغیب، عبدالحسین؛ سرای دیگر (تفسیر سوره واقعه)؛ چاپ ششم، شیراز: انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴

دهخدا، علی اکبر؛ فرهنگ متوسط دهخدا؛ چاپ دوم، تهران: موسسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۰

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، سوریه، دارالعلم، الدار الشامیه، ۱۴۱۲ ق.

رستگاران، علیرضا، تجملگرایی از دیدگاه اسلام. قم: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی. ۱۳۸۲ ش.

سلطان علی‌شاه، سلطان محمد بن حیدر، بیان السعاده فی مقامات العبادۀ، چ دوم، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۸ ق.

شوکانی، محمد، فتح القدیر، چاپ اول، سوریه: - دمشق، ۱۴۱۴ ق.

شولتز، نظریه‌های شخصیت، ترجمه: یحیی سید محمدی، تهران: نشر ویرایش، ۱۳۸۹

صدوق، محمد بن علی بن بابویه، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، چ دوم، قم: دار الشریف الرضی للنشر، ۱۴۰۶ ق.
طباطبایی، محمدحسین؛ المیزان فی تفسیر القرآن؛ چاپ ۲۸، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ ق.

طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق ترجمه میرباقری، تهران: فراهانی. ۱۳۶۵ ش.

طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرين (محقق / مصحح: احمد حسینی اشکوری، تهران: مرتضوی. ۱۳۷۵ ش.

طیب، عبدالحسین، اطیب البیان فی تفسیر القرآن، چ دوم، تهران: اسلام، ۱۳۶۹ ش.

عارفی جو، مهدی. باز تعریف تجملگرایی از منظر قرآن کریم، مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، بی تا

عمید، حسن؛ فرهنگ فارسی عمید؛ چاپ سی و دوم، تهران: موسسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۷۷

عیسی زاده، عیسی؛ خانواده قرآنی؛ چاپ سوم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۰

فراء، یحیی بن زیاد، معانی القرآن (فراء)، چاپ دوم، قاهره: الهیئه المصریة العامه للكتاب، ۱۹۸۰ م.

فراهیدی، حلیل بن احمد، کتاب العین، چاپ دوم. قم: انتشارات هجرت. ۱۴۱۰ ق

فقیهی، علی نقی، جوان و آرامش روان، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۲ ش.

فلسفی، محمد تقی؛ کودک از نظر وراثت و تربیت؛ تهران: هیئت نشر معارف اسلامی، ۱۳۶۰ ش.

فروشت، اینگر، رپستاد، پل ، درآمدی بر جامعه شناسی دینی، ترجمه: مجید جعفریان، چاپ اول، قم: انتشارات دانشگاه ادان و مذاهب، ۱۳۹۴ش.

فیروزآبادی، محمد بن یعقوب ، قاموس المحيط، چاپ اول، بیروت- لبنان، دارالکتب العلمیه ،منشورات محمدعلی بیضون.۱۴۱۵ق.

قرائتی ، محسن ؛ تفسیر نور، چاپ هفتم ، تهران : مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۸۴ش.

قرطبی، محمد بن احمد، الجامع لأحكام القرآن، چاپ اول، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۶۴ ش.
کلانتری، علی اکبر، الگوی مصرف، قم : بوستان کتاب، ۱۳۸۸ش.

کوئن، بروس، مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی غلام‌عباس توسلی و فاضل، نشر سمت، ۱۳۷۸ش

کیانی، محمد حسین، آرامش واقعی و توهم آرامش، قم، عصر آگاهی، ۱۳۹۰ ش.

مدملی ، صدیقه؛ «خدا باوری و استحکام خانواده»؛ شماره نهم، ۱۴۰۱

مصباح یزدی، محمد تقی، مشکات مجموعه آثار آیت الله مصباح یزدی اخلاق در قرآن ۲، چاپ دوم، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). ۱۳۷۶ش.

مظاهری، حسین، سیر و سلوک، مؤسسه فرهنگی مطالعاتی الزهراء (ع)، اصفهان - ایران، ۱۳۹۰ ش.

مغنیه، محمدجواد، التفسیر المبین، چاپ سوم، قم: دار الکتب الاسلامی، ۱۴۲۵ق.

مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه. ۱۳۷۱ش.

..... ناصر ، اخلاق اسلامی در نهج البلاغه (خطبه متقین)، قم: نسل جوان، ۱۳۸۵ ش.

نراقی، ملا احمد. معراج السعاده. نشر جمال. ۱۳۸۸ش.

نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، چاپ اول. تهران: کتاب فروشی خیام، ۱۳۴۳ ش.